

verkligt gedigen dirigeringskurs i hög grad förbättra och fördjupa en musikers kapacitet. Med tanke på orgelspelet kan väl ingenting vara lämpligare som förstudium till registereringskonsten än just samvaron med orkesterklangerna, kännedom om de vanligaste kombinationerna mellan stråkar och blåsare, instrumentens omfång etc. Utomordentligt musikaliskt allmänbildande är den kännedom och grundliga översikt över både den vokala och den partiturspelning, som ingår K. Musikkonservatoriets dirigeringskurs. Genom en sådan kurs blir man också förtrogen med en del av instrumentationens hemligheter.

Det hittills anförda har mest gällt de rent praktiska fördelar, som stråkinstrumentspelning medför. Nästan viktigare är, att en outtömlig källa av god musik öppnas för den person, som är lycklig nog att få spela med i en stråkkvartett eller i någon annan kammarmusikensemble. Det är att nalkas musikens allra heligaste. För undertecknad äro dessa stunder verkliga högtider.

Gösta Lundborg.

Ovanstående, som tillställts Tidskriften, har Red. med glädje velat införa. Arbetet på och förhoppningen om en renässans för stråkinstrumenten kan icke var likgiltiga för dem, som arbeta för kyrkomusiken. Dessa stå varandra så nära, att man har all anledning hoppas att ett höjande av den ena kommer att stärka den andra. För kyrkosångsrörelsen i vårt land vore otvivelaktigt ett framväxande av amatörorkestrar så mycket mera glädjande, som därmed en möjlighet skulle kunna bjudas att få de kantater, som nu här och var utföras av kyrkokörerna framförda icke blott med orgelledsagning utan även med orkester.

A. A.

Kirkemusik og organistuddannelse i Danmark.*)

Naar jeg skal give en Redegørelse for de kirkemusikaliske Forhold i Danmark, maa jeg bede de ærede Tilhørere om at følge mig tilbage i Tiden, thi kun under en historisk Synsvinkel vil det være muligt at forstaa, hvorfor Kirkemusiken i den danske Folkekirke staar paa et saa beskedent Trin, at jeg næsten generer mig ved at bruge Betegnelsen "Kirkemusik". Den personlige Stilling overfor dette Begreb dikteres naturligvis af den

*) Foredrag holdt ved 4. alm. Organist- og Kantormøde i Stockholm 21.—23. August 1930.

enkeltes. Opfattelse af Ordet "Kirkemusik" overhovedet, og jeg kunde tænke mig andre Danske, der i høje Toner vilde prise vor "rige og blomstrende" Kirkemusik og for saa vidt ikke uden en vis Berettigelse, thi mange Steder synges der virkelig med Liv og Lyst.

Ved Ordet "Kirkemusik" forstaaer jeg "kirkelig Musik" i delvis liturgisk Forstand og i hvert Fald baaret af Kirkens aarhundredgamle Tradition, derimod *ikke* den Musik, som vi i Almindelighed hører i vore Kirker. Jeg maa altsaa kræve, at den Musik, som anvendes i Kirken og specielt ved Gudstjensten maa have en vis Stil baade i Form og i Udtryksmaade for at kunne smykke sig med det fordringsfulde Navn af "Kirkemusik". Og efter min Opfattelse maa man derfor adskille det, der sædvanligvis kaldes Kirkemusik i 2 Dele, nemlig 1) Kirkemusik i strengere Forstand og 2) "religiøs Musik". Ved Gudstjensten er egentlig kun det første berettiget, det andet kun tolereret, saalænge Præster og Menigheder endnu ikke har tilstrækkelig Udvikling til at kunne skelne det ædle fra det uædle, det rene fra det urene.

En saadan Grad af Udvikling hos Lægfolket — og i denne Forbindelse staaer Præsternes overvejende Flertal paa Menigmands Stade — vil dog vist næppe nogensinde opnaaes; det er et fromt Ønske, hvis Opfyldelse vistnok ligger udenfor Mulighedens Grænse. Men at der ved et maalt bevidst Arbejde fra Kirkemusikernes Side vil kunne naas betydelige Resultater i Retning af Forædling, derfor har vi adskillige Beviser i Danmark. Den største Hindring har vi i vor Præstestand, hvis store Flertal i en misforstaaet Pietet overfor det hidtil sædvanlige, reagerer stærkt overfor Forsøg paa en Forbedring af Forholdene. Og hvor en saadan Forbedring en lykkedes, er det som Regel kun sket efter en langvarig og udholdende Kamp fra vore Kirkemusikeres Side.

Medens Begrebet "Kirkemusik" er et ret stærkt afgrænset Omraade p. Gr. af de stilmæssige Fordringer, der maa stilles, er Begrebet "religiøs Musik" mere udflydende, thi her kan forskellige Stilarter, eller en vis Mangel paa Stil, gøre sig gældende. En saadan "religiøs Musik" kan godt være præget af virkelig Fromhed og støder vel ikke altid an mod Kirke og Gudstjeneste som "Gudsdyrkelse" betragtet, saa selv om man *maaske* vil stille sig noget afvisende overfor denne Art Musik ved Gudstjenester, maa den siges at være fuldt berettiget ved Kirkekoncerter eller ved kirkelige Handlinger, der har en mer privat Karakter som Brudevielser og Begravelser.

Den i Tyskland ret stærke Bevægelsen for at genindføre Bach's Kantater som Gudstjenestens musikalske Klædebon, opfatter jeg mere som en national-musikalisk Bevægelse end som Bestræbelse for virkelig Kirke-

musiks Fremme. Der er overalt i den musikalske Verden Enighed om, at Bach's Kirkekantater og lignende Arbejder gennemstrømmes af en ædel Aand og bærer Præget af en dyb og levende Religiøsitet, og naar vi alligevel ikke kan indrømme dem Plads under den rigtige Kirkemusik, ligger det i, at de tilhører en Stil, som er fjernet fra de Ytringsformer, der under Gudstjenesten er rette Bærere af de hellige Ord og Handlinger. Thi her gælder det *Ordets* Førsteret, hvorfor Musiken kun tør være den tilbageholdende Tjener, hvis ophøjede Gerning er den *at tjene*, at give en Haandsrækning til Ordets Ursæd i Menneskehjerter ved at "berede Jordbunden".

Med disse Betragtninger som Baggrund vil det let forstaas, at jeg siraks maatte anføre vor danske Kirkemusik som staaende paa "et beskedent Trin men det har ikke al Tid været saaledes. Da Reformationen gennemfortes i Danmark i 1536 efter nogle Aars Brydningstid, tog vi den lutherske Messeordning som Mønster for Indretningen af Gudstjenesten.

Det vil være Dem alle bekendt, at denne Gudstjenesteordning kun i sa ringe Grad skilte sig fra den romerske Messe, at det i Virkeligheden kun var Messeofferets Borttagelse, som adskilte den ene fra den anden. Vi har en Del trykte Kilder, som godtgør dette; Indførelsen af Menighedens Fællessang af strofiske Digtning er ju ikke specielt en reformatorisk Foreteelse, den var allerede i fuld Udvikling før Reformationen mangfoldige Steder og maa nærmest tages som Menigmands dybe Trang til en levende og aktiv Deltagelse i Gudstjenesten.

Blandt de danske Kilder fra det 16. Aarh., maa jeg først nævne "Jesperssøns Graduale" fra 1573. *Niels Jespersøn* var Biskop i Odense, og hans Graduale er et ypperligt Værk, der vidner om hans aabne Sans for, at Gudstjenestens musikalske Klædebon er et vigtigt Led i den hele Kultus.

For os er det af særlig Interesse, at den — skønt først fremkommet over en Menneskealder efter Reformationens Indførelse — fremdeles har den romerske Messes Form i alt væsentligt, og at det er den rige gregorianske Melodiskat som er fremherskende. At Sproget, med Undtagelse af de forholdsvis faa Fællessange paa Modersmaalet, er Latin, er en Selvfølge, og ligesom i Tyskland blev det betragtet som naturligt, att Kirkesproget — bortset fra Prædikenen — i hvert Fald i Byerne fremdeles var Latin; kun paa Landet, hvor Præsten som Regel var den eneste sprogkyndige, blev Modersmaalet ret snart taget i udstrakt Anvendelse, selv om Latinen først efter flere Hundrede Aars Forløb ganske forsvandt. I Hovedstaden og i Købstæderne holdt dette Sprog sig dog meget længere, og det er ikke mere end ca. 30 Aar siden, at dansk Sprog som Afløsning af Latin blev gennemført ogsaa ved Præste- og Bispeordinationer.

Saa vidt vi kan skønne, holdt denne paa romersk Ritus hvilende Guds-tjenesteordning sig meget længe. Vel kom noget senere Biskop *Kingo's* betydeligt ringere Graduale 1699, men ogsaa dette bygger paa Romermessen, selv om *Thomas Kingo*, som den frodige Salmedigter han var, tilførte den danske Menighed et stort Antal Tekster til Fællessang af stor kristelig Lødighed og kunstnerisk Kraft.

Paa Kong *Chr. IV's* Tid — altsaa i I. Halvdel af det 17. Aarh. — fik ogsaa Motetter til latinsk Tekst indpas i den danske Kirke, dog næppe i større Udstrækning, fordi de krævede, et veldisciplineret Korpersonale. Ganske vist hørte der til enhver større Kirke, herunder Hovedkirkerne i de Købstæder hvor der var Bispesæde, en Kirkeskole, hvis Peblinge med stor Energi holdtes til de musikalske Studier og gjorde Tjeneste i Kirkene, men det største Flertal af Kirkene havde kun en Degn, hvis musikalske Præstationer var en kærkommen Skive for Menigmands kritiske og humoristiske Sans.

Trods de forholdsvis ringe musikalske Kræfter, der var til Raadighed, blev dog den overleverede musikalske Arv nogenlunde holdt i Ære, indtil Pietismen holdt sit Indtog og med virksom Støtte fra Hoffet ret snart trængte igennem i hele Landet. I Henseende til vor Kirkemusik betegner Pietismen en ubetinget Tilbagegang, fordi det følelsesbetonede i høj Grad fik Overhaand over den rene melodiske Linie, der vel ikke havde været uden Paavirkning af Madrigalstilen, men dog stedse havde holdt sig fri af følelses- eller sentimentalitets-baarne Melodier. Man kan vel ikke sige, at Pietismen ødelagde vor Kirkemusik men dens Grund blev undermineret, saa det var en let Sag for den efterfølgende Rationalisme at borttrydde de sidste Rester af den reformatoriske Tids Kirkemusik.

Hvad havde vi nu tilbage? Ja, vi havde i Virkeligheden kun Menighedens Fællessang af hovedsageligt nye Salmedigtninge og Bearbejdelser paa Dansk af en Del latinske Hymner. Betegnende er det i denne Forbindelse, at Biskop *Brorson* i Ribe ogsaa skænkede den danske Menighed et stort Antal udmærkede Salmetekster, men jeg tror, vi kan tage ham som Type paa den fordærvede musikalske Smag; thi vi har Vidnesbyrd om, at han digtede sine Salmer til Melodier, som han tilfældigt hørte, og som hørte til vulgære Tekster.

I 1764 udsendte Hoforganist *Breitendich* sin Koralbog, den første danske Melodisamling til Kirkebrug. Den er delvis præget af Rokokoens sirlige Stil, men er i og for sig et udmærket Arbejde. Det efterfølgende Arbejde af samme Slags, *Niels Schjørrings* Koralbog fra 1783 er derimod ganske præget af Rationalismen, de sidste Rester af musikalsk Liv er forsvundet, den rytmiske Afveksling er fjernet, saa de tidligere skønne

Melodier framtræder som anæmiske Gengangere, og man forstaaer, at Menigheden ikke længere følte nogen Opbyggelse ved at gaa i Kirke; Prædiken og Salmesang var lige blottede for Aand og Liv, og denne Tilstand varede et godt Stykke ind i det 19 Aarh. *Zincks* Koralbog fra 1801 og *Weyses* fra 1839 er i det væsentligste af samme Type, men om disse 4 Mænd maa man dog sige, at det var dygtige Musikere, idet den musikalske Behandling og Harmoniseringen er dygtigt Arbejde, de er blot Børn af deres Tid, og disse Publikationer er for saa vidt en tydelig Genspejling af Tilstanden indenfor Kirken og Menigheden.

For lidt over Hundrede Aar siden paabegyndtes imidlertid en ny Udvikling, som fremdeles den Dag i Dag præger store Dele af den danske Kirke og Menighed. Den skyldtes *Grundtvig*, hvis Navn utvivlsomt er Dem alle bekendt. Hans Indsats i kirkelig Henseende var et afgjort Brud med Rationalismen og dens uandelige Fortolkning af den hellige Skrift samt en overvældende stor Produktion af Salmetekster baade originale og Oversættelser eller Bearbejdelser. Disse sidste var ofte overordentlig frie, saa man hellere maa betegne dem som Omdigtninge, og bortset fra det undertiden knudrede og svulstige Sprog, var de kristeligt sunde og mange av stor dikterisk Skønhed.

Dermed indledtes en ny Æra, som havde Livskraft i sig og formaaede ikke alene at betage den Del af Menigheden, der trods alt havde været kirketro, men ogsaa at drage nye Dele af Befolkningen ind under levende kristelig Paavirkning. Hans Betydning som Salmedigter er ubestridt, og med Fremkomsten af de mange nye Tekster blev der et stort og taknemligt Arbejdsfelt for vore Komponister. Den kirkelige Stilsans var imidlertid gaet tabt efter de næsten 200 Aars Dekadence, og medens *Weyse* endnu tilhørte Empiretidens elegante men dog kræsne Stil, der ganske vist var absolut ukirkelig, saa tilhørte alle de Komponister, som nu begyndte at skrive Musik til de nye og udmærkede Tekster den romantiske Stilretning, og saa behøver jeg vist ikke at forklare nærmere, hvorledes Resultatet blev. Jeg maa lige nævne nogle af disse Komponister: *Berggren*, *Henrik Rung*, *Glæser*, *Kalhauge*, *Hartmann*, *Gebauer*, *Nordmanden L. M. Lindeman*, *Barnekow* og *Gade*; i Virkeligheden var det kun den sidst nævnte, som hade kirkelig Stilsans, derfor er de faa Melodier han har skrevet, noget af det bedste, vi har fra denne Periode, som varede til omkring Aarhundredets Slutning. Alle de andre skrev i Romance- og Operastil med overraskende melodiske Vendinger, interessante, ofte følsomme Harmoniseringer, og der lagdes Vægt paa at "illu-

strere" Teksten med Musik; som oftest blev det imidlertid kun det 1. Vers. der blev illustreret. At Musiken ogsaa skulde have nogen kirkelig Stil eller Værdighed faldt dem ikke ind, saa grundigt var det ecclesiastiske Begreb ødelagt. Og vi er mange, som højlig beklager, at den aandelige Fornyelse ikke straks havde en kirke musikalsk Renæssance til Følge, thi da havde Arbejdet for Forbedringen i vore Dage ikke været saa vanskeligt, at det undertiden minder om et Sisyfusarbejde.

Alt dette var galt nok, men værre blev det ved, at en Del af vore Præster kom i Forbindelse med den anglikanske Vækkelsesforkyndelse, og ved Metodistmissionærens livlige Virksomhed i Danmark. Det Musikstof, som fulgte med, var af slettest mulig Kvalitet men det skulde for enhver Pris indføres i Kirkerne og ved Gudstjenesterne, og det blev det! Hverken Præsterne eller de højere kirkelige Myndigheder havde Blik for, at hvad der krævedes for at faa Mennesker i Tale ved Vækkelsesmøder, kunde man ikke uden videre indføre i Kirken, men Opfattelsen var, at naar man sang Teksterne til Guds Ære, saa var det lige meget med Musiken, ja mange foretrak endda de hæslelige, oversentimentale Melodier, der baade musikalsk og kirkeligt er under al Kritik. Vi maa dog sige, at disse igen er fjernet fra Kirken; men vi lever fremdeles højt paa de romantiske Melodier og deres Følgeskab af dilettantiske Frembringelser, thi *alle* følte sig tilskyndet til at komponere, saa snart de var lidt aandeligt bevægede, og den romantiske Stilretning var et ypperligt Arnested for Dilettantisme af enhver Art. Jeg formoder, at man heller ikke i Sverige er sluppet helt fri derfor, og forhaabentlig vil man ikke tage mig det ilde op, at jeg nævner Navnet *Ahnfelt*.

Man kan spørge: Men hvorledes var det muligt, at Kirken saaledes maatte aabne sine ærværdige Porte for alt det uværdige Stof? Jeg tror at kunne besvare det med, at vi *desværre ikke havde nogen autoriseret Koralbog*. Jeg ved, at der her i Sverige har været stor Utilfredshed med den autoriserede *Häffnerske* Koralbog, men jeg tror, at Sveriges Kirke musikere alligevel har god Grund til at være glade for den; den Bog har nemlig staaet som en Hindring for Indførelsen af alt det romantiske Melodistof, som vi i Danmark kæmper saa ihærdigt og tilsyneladende ret haabløst imod. Kravet om livlig og festlig Musik ved Gudstjenesten mente man kun kunde opfyldes ad denne Vej. *Berggreens* Koralbog fra 1853 er delvis frigjort fra Rationalismens Kvælertag, men skønt den i sin Tid betød et absolut Fremskridt, er den dog mere præget af romantisk Aand end af kirkelig Stil, saa selv om den i det store og hele er bedre end de efterfølgende Melodisamlinger og endnu bruges i stor Udstrækning, kan den langtfra tilfredsstillende de Krav, vi nu maa stille.

Saaledes omtrent var Stillingen ved Aarhundredskiftet. Men nu efter en lille Menneskealders Forløb er dog meget forandret til det bedre; de engelske og amerikanske Melodier er praktisk talt udryddet og flere og flere saavel af Præster som af Menighedsmedlemmer *begynder* at forstaa, at der er noget andet og bedre end den Musik, vi har arvet fra det forrige Aarhundrede, og at den virkelige Kirkestil ogsaa omfatter musikalsk Stof, hvis store Lødighed dog endnu ikke helt erkendes. Vi har saaledes Grund til at se noget lysere paa Forholdene, og det kan vi i første Række takke en enkelt Mand for, nemlig *Thomas Laub*.

Denne Mand fødtes 1852, begyndte at studere Teologi, men opgav denne for Musikken, kom paa Konservatoriet, og blev i 1881 ansat som Organist ved Helligaands Kirke, hvorfra han 1891 forflyttedes til Holmens Kirke efter *Gades* Død. Han havde en udpræget historisk Sans, blev opmærksom paa *Thibauds*, *Tuchers* og *Winterfeldts* Arbejder i Tyskland*) og omplantede disses Principper paa dansk Grund. Allerede før 1890 havde han samlet, bearbejdet og udgivet 3 Hefter gamle Melodier hovedsagelig fra Reformationstiden og udsendt flere Skrifter, hvori han indleder en Nyorientering paa det musikalske Omraade, ikke alene det kirkelige. I et lille Skrift om Musikundervisning hævder han f. Eks., at de Unge ikke skal lære Musik for at blive Udøvere af Musik, hvortil de færreste alligevel har de rette Betingelser, men for at der stadig kan opdrages værdifulde, kyndige og forstaaende Tilhørere, altsaa et musikalsk kultiveret Publikum.

Laub var en stejl Natur, som ikke gik paa Akkord for at lempe sine Ideer igennem, han indtog en afvisende for ikke at sige fjendtlig Holdning overfor sine samtidige indenfor Kirkemusiken, saa han blev en ensom Mand; og i Stedet for at søge at vinde sine Kolleger for sine Anskuelser, skabte han sig afgjorte Modstandere blandt dem. Dertil kom, at han blev ansat i Københavns bedste Organist-Embedet, uden at dette havde været opslaaet vakant, og saaledes ved Springavancement kom ind i en Stilling, som flere af hans ældre Kolleger havde følt sig prædestineret til. Det ene med det andet gjorde, at hans ypperlige Arbejde til Forædling af vor Kirkesang syntes at være et Slag i Luften; kun i nogle faa Valgmenigheder fandt han Jordbund for sine Ideer. Først da han selv var blevet en gammel Mand, begyndte hans Arbejde at bære Frugt. For 15—20 Aar siden henvendte enkelte unge Mennesker sig til ham for at studere Kontrapunkt under hans Vejledning, flere kom til efterhaanden, og de blev begejstrede Tilhængere af ham. Nu maa vi huske paa, at den romantiske Tid var forbi, og Nyromantiken kom ikke til at spille nogen Rolle

*) Th. Laub: Musik og Kirke, 1920. Pag. 123.

paa det kirkelige Omraade, medens Nyklassisismen stadig fik flere Tilhængere først og fremmest i den unge Slægt. Tiden var saaledes bleven moden til, at den Udsæd, *Laub* havde gjort en Menneskealder tidligere, kunde begynde at spire, og da ogsaa en Del af vore unge Præster fik Øje og Øre opladt for den gamle Musiks Skønhed og Adel, og at den mere end nogen anden er Kirken værdig, gav det Stødet til, at man stadig flere Steder forsøgsvis anvendte den, saa Stillingen nu er saaledes, at vi kan sige, at vi er i en ny Udviklingsperiode, i Henseende til Kirkesangen bedre og værdifuldere end nogen tidligere. Men de lavkirkelige Tendenser er stadig meget stærke saa en *almindelig Bortvenden* fra den romantiske Stil til den ægte kirkelige, kan man næppe anse for sandsynlig.

Alt dette gælder dog kun Menighedens Fællessang. I vore Dages Danmark kan man vanskeligt faa Begrebet "Kirkemusik" til at passe nogen Steder, thi dertil hører jo ikke alene en forædlet Fællessang, men ogsaa Liturgi og Korsang. Den Smule Liturgi vi har, er hovedsagelig en Overlevering fra det 19. Aarh., og en Fornysele deraf i gregoriansk Aand synes endnu ikke at være mulig, Kun i ganske faa, spredte Tilfælde har der været gjort Forsøg med "liturgiske Gudstjenester", og om end de har været ret vellykkede, synes der ikke at være Sans for Liturgiens Betydning og Værdi i vor Kultus. Kun et Faatal af vore 1500—1600 Præster har Kendskab dertil og Interesse derfor, og for dem stiller der sig oftest ydre Hindringer i Vejen, saa man kan sige, at Liturgien hos os endnu sover sin Tornerosesovn, vi venter paa den Prins, der har Mod og Evne til at vække den til Live igen. Og naar det stiller sig saaledes med Liturgien, kan man let sætte sig ind i, at Gudstjenestens Højnelse ved Korsang heller ikke har blide Kaar. Man kan sige med Rette, at vi i Virkeligheden *ingen Højmesse* har, vi har kun en *Prædikentjeneste med Salmesang*.

Naar Stillingen fremdeles er saaledes, skyldes det bl. a., at *Th. Laub* kun havde ringe Interesse for Liturgi og Korsang, for ham gjaldt det udelukkende Salmesangen og dens Reformation; og hvis det sker, at Kirke og Stat bliver skilt, eller blot at Kirken under Statens Kontrol selv skal skaffe det økonomiske Grundlag for sit Liv og Arbejde, vil Vilkaarene for yderligere Udvikling af vor Kirkemusik sandsynligvis blive de daarligst mulige.

Men Hensyn til Organistuddannelsen i Danmark maa det siges, at vi — skønt den første Organisteksamen afholdtes i 1897 — fremdeles venter paa at faa en regulær, autoriseret og af Myndighederne fastsat Eksamen.

Før den Tid, og saa langt man kan spore det tilbage i Tiden, var Organisternes Uddannelse en rent privat Sag, som de kirkelige Myndigheder betragtede som sig uvedkommende, og ved Ansættelser kunde et Testimonium derfor heller ikke lægges til Grund. Det hændte da jævnlige, at Sønner eller oftere Svigersønner af Organister arvede Embedet, eller at det blev besat med en kgl. Kapelmusikus eller en Orgelbygger. Ansættelserne havde overvejende Præg af Tilfældighed, og Protektion spillede derfor en næsten afgørende Rolle, Imidlertid har vi i Tidens Løb ikke manglet dygtige Organister, jeg skal lige nævne nogle faa: *Johan Lorentz* (d. 1689 efter ca. 60 Aars Organisttjeneste), der tillige var Orgelbygger og uden Tvivl har været *Buxtehudes* Læremester. *Chr. Geist*, der ogsaa havde mange Aars Virksomhed her i Stockholm, *Breitendich*, Udgiveren af den første danske Koralbog, *Weyse*, *Hartmann*, *Gade* og ikke mindst Familien *Matthison-Hansen*. Man kan vel ikke sige, at Organisternes fagmæssige Standard er væsentlig højere nu, end før Eksamenen blev indført, men denne har alligevel givet Myndighederne et Middel i Hænde til en nogenlunde Bedømmelse af Aspiranterne til vore Organiststillinger.

Som nævnt blev den første Organisteksamen afholdt i 1897 af Prof. *I. H. Nebelong*, der Aaret før havde startet "Københavns Organistskole", og ved dennes første Eksamen bestod 3 Kandidater. Skolen og Eksamenen var imidlertid ganske privat, og K. O. er endnu den Dag uden noget officielt Stempel. Denne Eksamen kaldtes "Udvidet Organist-Eksamen", for at adskille den fra den almindelige Prøve i Orgelspill, der i mange Aar forud havde været afholdt paa vore Lærerseminarier, og som i og for sig slet ikke var nogen Organist-Eksamen.

Der meldte sig stadig flere Elever paa K. O., vistnok til Dels en Følge af, at Kirkebyggeriet tog Fart, saa Mulighederne for Ansættelse voksede betydeligt. Og det sporedes ogsaa, at Skolens Testimonier, skønt de ikke havde mindste officielle Anerkendelse, dog alligevel i adskillige Tilfælde blev lagt til Grund for Bedømmelsen af Ansørgernes Kvalifikationer.

Da dette blev bemærket, tog det kgl. Konservatorium hurtigt Ideen op, og dette har siden da Aaar efter Aar afholdt Eksamenen med betydelig strengere Krav til Kandidaterne, end K. O. nogen Sinde havde stillet. Senere kom dertil "Lærestalten for Kirkemusik", og her er uddannet ikke saa faa Organister. Men da disse Institutioner ikke havde nogensomhelst Eneret paa Afholdelsen af Organist-Eksamen, varede det ikke længe, før den ene Organist efter den anden selv afholdt Eksamenen for deres Elever, selv valgte Censorer dertil, selv stillede Eksamensopgaverne og selv affattede Testimonierne. Og saaledes er Forholdene i Virkeligheden fremdes.

Dette har ført med sig, at der nu møder Ansøgere til Organistembeder med Testimonier af forskelligste Slags, da de Fordringer, der stilles paa de forskellige Steder, er højst ulige, saa naar Myndighederne til en Begyndelse kunde bruge et Testimonium som virkeligt Holdepunkt, skaber de nuværende Tilstande en Forvirring, som vi Organister højlig beklager, men vi ser f. T. ingen Vej ud af Uføret.

Vi har længe været klarover, at disse Tilstande er absolut uforsvarlige; det har dog indtil nu ikke været muligt at faa Kirkeministeriet virksomt interesseret i dette Spørgsmaal. Men vi har ikke nøjedes med at sidde med Hænderne i Skødet og beklage de nuværende Tilstande; Dansk Organist- & Kantor-Samfund har for nogle Aar siden nedsat en Kommission til Udarbejdelse af en virkelig faglig Eksamen for Organister med tilhørende Oversigt over Fordringerne og med ministeriel Autorisation for Øje.

Dette Forslag blev indbragt i Kirkeministeriet, og det blev i Virkeligheden vel modtaget. Alligevel lykkedes det ikke at faa det gennemført; vort Forslag strandede paa Modstand fra det kgl. Konservatorium Side, og Aarsagen var den simple, at Konservatoriet ikke vilde finde sig i "beskikkede" Censorer; Direktionen vilde selv bestemme, hvem der skulde være Censorer ved Konservatoriets Eksamener. Konservatoriet har desværre heller ikke villet have Monopol paa Afholdelsen af Organist-Eksamen, hvilket sikkert let havde ladet sig gennemføre indtil for faa Aar siden; nu da vi ogsaa har faaet et Konservatorium i Aarhus med Hs. kgl. Højhed Kronprinsen som Protektor, vil et Monopol for det kgl. Konservatorium i København næppe kunne gennemføres.

Ogsaa dette beklager vi, hvad enten vi staar venligt overfor Konservatoriet eller ikke, thi Monopol for dette vilde i hvert Fald have bragt os ud af Kaos, og hvad der er endnu vigtigere: Konservatoriet havde haft Magt til at regulere Forholdene og ikke ladet stort flere faa Organist-Eksamen, end der havde været Brug for i det praktiske Liv, og virksomt kunnet gennemføre en højere musikalsk Standard.

Der var i Foraaret 3 Organistembeder ledige i København og der var ca. 80 Ansøgere, saa det er forstaaeligt, at en Regulering af Forholdene i høj Grad er ønskelig. For Tiden produceres mellem 25 og 35 Organister om Aaret, og da vi ikke kan regne med mere end 5 à 10 ledige Embeder, vil det let indses, at her er et Misforhold til Stede.

Medens det tidligere ikke var ualmindeligt, at et Organistembede blev besat med en Person uden Eksamen, saa skulde man jo tro, at det nu maatte være ganske udelukket; ikke desto mindre har vi oplevet, at et Organistembede i en dansk Købstad for faa Maaneder siden er bleven

besat med en ung Musiker, der har forpligtet sig til at tage Organist-Eksamen i Løbet af 2 Aar. Men der forlyder ikke noget om, hvad der vil ske, hvis han ikke faar Eksamenen, eller hvis han ganske roligt lader være med at indstille sig. Som forholdene er, vil han vanskeligt kunne afskediges, hvis han har gjort nogenlunde tillfredsstillende Tjeneste i de 2 Aar; det er heller ikke udelukket, at dette Forbehold ved hans Ansættelse vil være glemt til den Tid.

Forholdene er nemlig saaledes, at Købstæderne ikke har fælles kirkelig Lovgivning med København. I Hovedstaden ansættes Organister og Kantorer af Kirkeministeriet efter Forslag af vedkommende Kirkes Menighedsraad, og efter at dette Forslag har passeret baade Provst og Biskop; men uden for København er det hver enkelt Kirkes lokale Menighedsraad, som har Afgørelsen af dette Spørsmål *uden nogen Overinstans!* I de københavnske Kirkers Regulativ staar udtrykkeligt, at den, der ansættes, skal have aflagt en Prøve for Sagkyndige, men det er kun faa Købstadkirker, der har en tilvarende Bestemmelse, som Menighedsraadet endda ikke en Gang behøver selv at overholde; saa Ansættelse af en Ansøger uden Eksamen vil være utænkelig i København, og vi havde troet, at det heller ikke vilde ske i Købstæderne, men nu har vi altsaa set det ske alligevel. Lokalpatriotismen har i dette Tilfælde været stærkere end Hensynet til offentlig Velanstændighed.

Adskillige af vore Rigsdagsmedlemmer er ganske klar over, at Ansættelses- og navnlig Eksamensforholdene i højste Grad tiltrænger en fornuftig Regulering, men de er ude af Stand til at foretage noget, saa længe der ikke fra Ministeriet fremkommer Forslag i saa Henseende. Saa vi stiller nu vort Haab til, at den Revision af vor kirkelige Lovgivning, som skal finde Sted i Løbet af næstkommende Rigsdagssamling, ogsaa vil medføre at der kommer velordnede Forhold til Stede indenfor denne — ogsaa for Gudstjenestens værdige Forløb — saa vigtige Sag.

Det er med virkelig Beklagelse, at jeg her maa fremstille denne Sag og blotte dens slette Tilstand; men jeg har ønsket at give en helt igennem sandhetstro Fremstilling af disse Forhold uden at prøve paa at smykke dem med Omskrivninger eller Fortielser; og jeg haaber mine ærede Tilhørere ikke alene har faaet Indtrykket af, hvor vanskeligt vi er stillede, men at vi ogsaa er villige til at se Sandheden i Øjnene og sætte al Energi ind paa en Ændring til det bedre. Det gamle Ord siger, at Vanskelighederne er til, for at man skal overvinde dem, og vi opgiver derfor ikke Arbejdet, selv om det først bliver den opvoksende Slægt, der kommer til at se Frugterne deraf.

Julius Foss.